

Een beet in eigen staart

Zoals eerder verteld is de alternatieve bestrijding van de varroamijt die ik de laatste jaren heb toegepast op een fiasco uitgelopen. Het was allemaal behoorlijk deprimerend toen ik dit voorjaar de restanten onder ogen kreeg van hetgeen behoorlijke volken waren geweest. Met kunst en vliegwerk heb ik van de oorspronkelijke vijf volken er twee gemaakt, die echter te klein waren om slingerbare wilgenhoning op te leveren. Collega imkers boden volken aan om weer op gang te komen, maar daarvan heb ik geen gebruik gemaakt. Verlost van de drang om zelf te onderzoeken of sterke volken werkelijk na een jaar of vier ineensstorten bij een alternatieve bestrijding van de varroamijt kan ik nu met een schone lei beginnen. Die rust is ook heel wat waard.

Hoe herkennen werksters de koningin?

Verwijder de koningin uit een volk en binnen de vijf minuten is dat te herkennen aan een zoekend gedrag van de bijen op de vliegplank en tegen de kastwand. Hoe is dat in zo'n korte tijd mogelijk is dan de vraag die bij je opkomt.

We weten dat de koningin via haar lichaam geurstoffen afscheidt die door bijen in haar naaste omgeving via de antennen worden opgenomen, waarna deze onder andere door voedseloverdracht een reis door het volk beginnen. Bovendien scheidt de koningin geurstoffen af via kliertjes aan de onderkant van haar poten. Verplaatst ze zich in korte tijd van de ene raat naar de andere, dan draagt dat behoorlijk bij aan de verspreiding van het signaal 'Moeke is er nog'. Het gemis van deze koninginnegeurstof in verse vorm zou de aanleiding zijn dat binnen een luttel vijf minuten ergens in het volk een panische reactie ontstaat, die zich als de wiedeweerga door het volk verspreidt.

Alles weer verklaard, volgende onderwerp.

Klinkt leuk, maar als je het bovenstaande nog eens naleest en tot je laat doordringen dan bekruipt je toch een gevoel van 'is dat nou wel zo'. Het imkervolk is een eigenzinnig volkje om niet te spreken van eigenwijs en zo ook een imker uit India, ene heer Raj.

Ik vertelde u over hem in deze rubriek van mei. De heer Raj kwam tot de opzienbarende conclusie dat het herkenningssignaal over de aanwezigheid van de koningin in het bijenvolk vanaf de koningin altijd verticaal naar boven wordt doorgegeven via poot - poot contact. Hoe kwam hij tot deze conclusie?

De heer Raj gebruikte de in India inheemse bij de *Apis cerana*. Het eerste deel van zijn theorie komt

overeen met de punten die ik zojuist aanhaalde en algemeen aanvaard zijn. Met het vervolg van zijn onderzoek maakte hij de verticale overdracht van het herkenningssignaal zichtbaar.

Hij sloot de koningin op in een arrestkooitje en bevestigde deze onder aan een lang touw.

Telkenmale vormden de bijen aan dat touw een lang lint van onder naar boven, waarbij het poot - poot-contact duidelijk herkenbaar was. Hij heeft deze proef ettelijke keren herhaald waarbij zelfs een hoogte van circa zes meter door de bijen werd overbrugd. De verwachte tros bijen onder aan het arrestkooitje bleef uit. Volgens de heer Raj was dit de bevestiging dat de communicatie omtrent de aanwezigheid van de koningin verticaal en naar boven gericht is. Hetzelfde gedrag van de bijen heeft hij later bij de ons vertrouwde *Apis mellifera* uitgevoerd met hetzelfde resultaat.

Praktische betekenis

Hij zegt verder: 'In de praktijk zou een imker mogelijk zijn voordeel kunnen doen met deze kennis. Bijvoorbeeld door het opsluiten van de koningin boven in de kast. Bij de *Apis cerana* gaf dit binnen 24 uur aanleiding tot het aanzetten van redcellen in de onderbak. Dit zou eventueel ook bij de *Apis mellifera* bijen het geval kunnen en biedt een mogelijkheid om er in de zwermperiode gebruik van te maken bij het maken van kunstzwermen'

En dat is nu precies hetgeen zich vorig jaar in mijn volken afspeelde, waarover ik aanvankelijk verbaasd was tot ik me weer dit artikel herinnerde. Gelijk denk je dan aan de plaats van de zwermcellen in een korfvolk, jawel aan de koude onderzijde van de raten. Zou het ook (deels) verklaren waarom kunstraat in de onderbak zo traag of helemaal niet wordt uitgebouwd? De inspiratiemotor 'Us Mem' bevindt zich in de bovenbak.

Heidehoning

De paarsrood bloeiende heidevelden blijven een uitdaging vormen om er met de bijen heen te trekken. Hiermee wordt een eeuwenoude traditie in het leven gehouden, hoewel de imker zich dat niet realiseert als hij zwetend en zwoegend de taaie honing uit de raten probeert te krijgen. Maar om iets ergens uit te krijgen moet het er eerst in komen.

Er moet aan bepaalde voorwaarden zijn en worden voldaan. De eerste voorwaarde is voldoende regen in de aanloop naar de bloei. Vorig jaar ontbrak het daaraan en het resultaat weten we inmiddels. De koningin hield het voor gezien en de volken gingen de winter in met een minimaal aantal winterbijen. Vervolgens verlangen we tijdens de bloei een beetje klef warm weer zijn met af en toe een bui. Nog steeds geldt onder imkers de wijsheid dat de heide geen nectar meer geeft als er een onweer over de velden is getrokken, dus dat moet achterwege blijven. Als je zo aan het plussen en minnen bent geweest en toch naar de heide afreist dan kan er een verhaal ontstaan zoals deze voorkwam in het blad van onze collega's uit Arnhem die ik hier enigszins beknopt overbreng.

'Zoals elk jaar had ik het plan weer een paar volken naar de heide te brengen. Drie mooie sterke volken werden geselecteerd, de kantramen met open broed, moerroosters gelegd en daarop de honingkamer met fraaie uitgebouwde raten. Als je wilt slingeren moet je stevige raten hebben voor heidehoning. Raathoning wordt in onze familie niet zo geweldig gevonden, ondanks al mijn pogingen daartoe. Helaas, helaas, want raathoning heeft het grote voordeel dat je niet hoeft te slingeren en dat is bij heidehoning geen gering voordeel. Welnu, de drie volken werden gereed gemaakt voor transport. Ik was er speciaal een nacht in de vakantie voor terug gekomen. In de avond-schemering werden de vliegplanken gesloten met een gevouwen krant om lekkage te voorkomen en de kasten elk met twee riemen vastgesnoerd. Dit moest wel want ik moest de kasten de volgende morgen een smal tuintrapje afdragen. Daarna ging het met een steekwagentje verder naar de straat. Na veel gezwoeg bleek de eerste kast te lekken. Er zat een kier bij de vliegplank. Inspectie wees uit dat de vliegplank los zat; de schroeven waren eruit gedrukt vermoedelijk door een te dikke krant. Dus de kast maar weer naar boven gesjouwd. Kast twee bleek bij aankomst op straat ook te lekken. Deze keer zat er een houtje tussen twee kamers, kennelijk los geschoten van een dekplank. Ook deze kast maar weer terug. De derde en laatste kast bleek gelukkig in orde. Hoewel de stemming niet geheel in overeenstemming was met

het idyllisch gevoel dat je hoort te hebben als je bijenvolken naar de heide brengt, besloot ik toch naar Groenendaal af te reizen. Bij het zien van de perfect ogende keurig in het gelid opgestelde kasten van collega imker Theo be kroop me het gevoel dat ik nog veel te leren had. Omdat ik snel terug moest naar de vakantie - vierende familie in het noorden des lands heb ik het bij die ene kast gelaten. In de tweede week van september ging ik gewapend met een bijuitlaat eens kijken. Mijn verwachtingen waren redelijk hoog gespannen. Het weer had het nodige vocht voor de heide gebracht en de zon had zich ook veel laten zien. Kortom, goed weer voor de heide.

Deze had goed gebloeid maar was nu op haar retour. De honingbak bleek tot mijn verbazing echter vrijwel geen honing te bevatten. Thuisgekomen maakte ik aanstalten alle volken te inspecteren en een mierenzuurbehandeling te geven. Tot mijn nog veel grotere verbazing zaten de honingbakken van twee volken die niet naar de heide zouden gaan vol met verzegelde honing.

Bij het slingeren bleek dat *heidehoning* te zijn. Ik overweeg nu ernstig een herhalingscursus te gaan volgen, aldus Ries van Dijk'.

205

Het weer in juli en augustus

Voor juli en augustus gelden voor het midden van het land over de periode 1971-2000 de volgende gemiddelde waarden. Aantal uren zonneschijn 196 en 192, neerslag 70 en 58 millimeter, gemiddelde maximumtemperatuur 22,1 en 22,3°C.

Julimaanden					
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag	(mm)	Max.temp °C
1999	+		N		N
2000	-	(124)	+		- (19,5)
2001	+		-		N
2002	-		+		N
2003	+	(240)	N		++ (24,5)

Augustusmaanden					
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag	(mm)	Max.temp °C
1999	N		+		N
2000	+	(230)	-	(47)	N
2001	N		++	(108)	+ (23,6)
2002	-		++	(120)	+
2003	+	--	(23)	++	(25,2)

Geraadpleegd

Seppens E.P.J., Over het herkennen van de koningin door de werksterbijen. Bijenteelt 87(1): 26
Dijk, Ries van, Heidehoning; De Bijenstal, Imkersvereniging Arnhem e.o. 28(3):12 (oktober 2002)